

POSTANOWIENIE

Dnia 12 kwietnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marta Romańska (przewodniczący)
SSN Władysław Pawlak (sprawozdawca)
SSN Roman Trzaskowski

w sprawie z powództwa E. G., G. G. , C. spółki jawnej w S.
przeciwko E. spółce akcyjnej w G.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 12 kwietnia 2023 r. w Izbie Cywilnej
w Warszawie,
zażalenia powodów
na wyrok Sądu Okręgowego w Gdańsku z 6 lipca 2022 r. III Ca 245/21,

**uchyla zaskarżony wyrok i pozostawia rozstrzygnięcie o
kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym
postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

W ostatecznie sprecyzowanym pozwie skierowanym przeciwko E. S.A. w G. powódka E. G. domagała się zasądzenia kwoty 43 172,50 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 13 czerwca 2008 r. do dnia zapłaty, zaś powodowie G. G. i C. sp. j. w S. żądali zapłaty kwot po 21 586,25 zł z ustawowymi odsetkami odpowiednio od dnia 13 czerwca 2008 r. i od dnia 14 stycznia 2017 r. do dnia zapłaty, tytułem wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z ich nieruchomości (składającej się z działki nr [...] położonej w S.) przez stronę pozwaną w zakresie związanym z posadowionymi urządzeniami energetycznymi - w przypadku powódki E. G. za okres od dnia 13 października 2006 r. do dnia 13 października 2016 r.,

a w odniesieniu do powoda G. G. za okres od 13 października 2006 r. do dnia 30 marca 2011 r. (tj. do momentu przysługiwania mu udziału w tej nieruchomości), natomiast co do powodowej spółki jawnej za okres od 31 marca 2011 r. do dnia 13 października 2016 r. Końcowa data dochodzenia roszczeń określona na 13 października 2016 r. wynika z faktu, iż postanowieniem z dnia 14 października 2016 r. Sąd Okręgowy w Słupsku orzekając reformatoryjnie ustanowił na rzecz pozwanej na tej nieruchomości odpłatną służebność przesyłu.

Wyrokiem z dnia 14 grudnia 2020 r. Sąd Rejonowy Gdańsk-Północ w Gdańsku zasądził od strony pozwanej na rzecz powódki E. G. kwotę 43 172,50 zł, a na rzecz powoda G. G. kwotę 17 252,62 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie, w odniesieniu do obydwu powodów, od dnia 30 maja 2017 r. do dnia zapłaty, zaś na rzecz powodowej spółki jawnej zasądził kwotę 21 586,25 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 30 maja 2017 r. do dnia zapłaty, a w pozostałym zakresie powództwo oddalił. Sąd pierwszej instancji nie uwzględnił podniesionego przez pozwaną zarzutu zasiedzenia wskazując, że strona pozwana była posiadaczem przedmiotowej nieruchomości w zakresie służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu w złej wierze.

W wyniku apelacji strony pozwanej Sąd Okręgowy w Gdańsku uchylił wyrok Sądu Rejonowego i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania, podnosząc, że Sąd pierwszej instancji nie poczynił niezbędnych ustaleń faktycznych dla oceny kwestii pozostawania przez pozwaną w dobrej bądź złej wierze, a w konsekwencji nie doszło do rozpoznania istoty sprawy.

W zażaleniu powodowie domagają się uchylenia powyższego wyroku. Zarzucili naruszenie prawa procesowego, tj.: art. 378 § 1 w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. i art. 232 k.p.c. przez przekroczenie granic apelacji wniesionej przez stronę pozwaną, w sytuacji gdy strona pozwana nie kwestionowała ustalenia przez Sąd pierwszej instancji istnienia złej wiary po jej stronie, zaś wyjście poza granice apelacji przez Sąd drugiej instancji jest możliwe jedynie w przypadku dostrzeżenia nieważności postępowania; art. 386 § 4 k.p.c. pomimo istnienia podstaw do wydania rozstrzygnięcia merytorycznego przez Sąd odwoławczy i przeprowadzenia kompletnego postępowania dowodowego przez Sąd pierwszej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W postępowaniu wywołanym zażaleniem strony, skierowanym na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. przeciwko uchyleniu przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania, ocenie podlega jedynie prawidłowość zakwalifikowania przez sąd odwoławczy określonej sytuacji procesowej jako odpowiadającej powołanej przez ten sąd podstawie orzeczenia kasatoryjnego. Ocena ta nie obejmuje natomiast zarówno merytorycznego stanowiska prawnego sądu drugiej instancji, jak i prawidłowości zastosowania przepisów prawa procesowego, które nie odnoszą się do kwalifikacji powstałej sytuacji procesowej w kontekście przesłanek z art. 386 § 4 k.p.c. Oznacza to, że Sąd Najwyższy sprawdza jedynie, czy rzeczywiście doszło do nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy, albo czy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 2013 r., II CZ 79/13, nie publ., z dnia 24 stycznia 2014 r., V CZ 87/13, nie publ., z dnia 22 lipca 2015 r. I UZ 6/15, nie publ.).

Dlatego też podniesiony w zażaleniu zarzut naruszenia art. 378 § 1 w zw. z art. 233 § 1 i art. 232 k.p.c. wykraczał poza kognicję Sądu Najwyższego w ramach postępowania wywołanego zażaleniem na kasatoryjny wyrok Sądu Okręgowego.

Zasługiwał natomiast na uwzględnienie zarzut naruszenia art. 386 § 4 k.p.c.

W obowiązującym modelu apelacji pełnej rola sądu drugiej instancji nie ogranicza się jedynie do samego aktu kontroli zaskarżonego rozstrzygnięcia, ale obejmuje także powinność merytorycznego rozpoznania sprawy. Celem postępowania apelacyjnego jest bowiem ponowne i wszechstronne merytoryczne rozpoznanie sprawy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2017 r., IV CZ 10/17, nie publ.). Merytoryczne rozpoznanie sprawy przez sąd drugiej instancji odbywa się przy zastosowaniu właściwych przepisów postępowania, tj. przepisów regulujących postępowanie apelacyjne, a gdy brak takich przepisów, przy zastosowaniu unormowań dotyczących postępowania przed sądem pierwszej instancji (art. 391 § 1 k.p.c.). Zgodnie z art. 382 k.p.c. sąd drugiej

instancji orzeka na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym. Z tak ukształtowanego zakresu kompetencji sądu drugiej instancji oraz treści art. 386 § 2 i 4 k.p.c. wynika, że postępowanie to - co do zasady - powinno zakończyć się wydaniem orzeczenia kończącego postępowanie.

Zakres kognicji sądu drugiej instancji rozpoznającego sprawę na skutek apelacji, określony został w art. 378 k.p.c. Wykładnia jego treści dokonana została w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07 (OSNC 2008, nr 6, poz. 55). Sąd Najwyższy wskazał na obowiązujący system apelacji pełnej, którego założenie opiera się na tym, że sąd drugiej instancji rozpatruje sprawę ponownie, czyli w sposób w zasadzie nieograniczony i jeszcze raz badając sprawę rozstrzygniętą przez sąd pierwszej instancji. Tym samym, postępowanie apelacyjne - choć odwoławcze - ma charakter rozpoznawczy (merytoryczny), a z punktu widzenia metodologicznego stanowi dalszy ciąg postępowania przeprowadzonego w pierwszej instancji. Konsekwencją rozpoznawczego charakteru apelacji jest zredukowana do minimum funkcja kasacyjna sądu drugiej instancji.

Pojęcie nierozpoznania istoty sprawy interpretowane jest jako wadliwość rozstrzygnięcia, polegająca na wydaniu przez sąd pierwszej instancji orzeczenia, które nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, bądź na zaniechaniu zbadania przez ten Sąd materialnej podstawy żądania albo oceny merytorycznych zarzutów strony przy bezpodstawnym przyjęciu, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999 nr 1, poz. 22; wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003 nr 3, poz. 36 oraz z dnia 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009, nr 1-2, poz. 2).

Uchylenie wyroku z powodu nierozpoznania istoty sprawy będzie zatem uzasadnione między innymi wtedy, gdy sąd pierwszej instancji nie zbada podstaw pozwu, nie przeprowadzi w tym zakresie postępowania dowodowego i nie dokona oceny materialno-prawnych przesłanek żądania w ustalonym stanie

faktycznym. Nieuprawniona jest jednak teza, iż o nierozpoznaniu istoty sprawy, świadczy potrzeba poczynienia nowych ustaleń, co do okoliczności faktycznych sprawy, choćby decydujących z punktu widzenia kierunku jej rozstrzygnięcia. (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia 2016 r., II CZ 113/16, nie publ., z dnia 20 stycznia 2015 r., V CZ 91/14 nie publ. oraz z dnia 5 marca 2015 r., V CZ 126/14, nie publ.). Odmierna ocena prawna, nawet jeśli łączy się z potrzebą poczynienia uzupełniających ustaleń w oparciu o zgromadzony materiał dowodowy, nie upoważnia do przypisania sądowi pierwszej instancji nierozpoznania istoty sprawy, a dowodzi jedynie, że istota sprawy została rozpoznana nieprawidłowo. W takim zaś przypadku, sąd drugiej instancji orzekając na podstawie art. 382 k.p.c. zobowiązany jest naprawić dostrzeżone wadliwości i należycie zastosować prawo materialne.

Wbrew zapatrywaniu Sądu drugiej instancji, brak jest podstaw do przyjęcia, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. Okoliczność, że według Sądu odwoławczego dokonana przez Sąd Rejonowy ocena prawna jest niepełna, sama w sobie, nie uzasadnia kwalifikacji zaistniałej sytuacji procesowej jako nierozpoznanie istoty sprawy, lecz obliguje Sąd drugiej instancji do ewentualnego uzupełnienia podstawy faktycznej rozstrzygnięcia oraz dokonania własnej, prawidłowej oceny prawnej.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., a orzeczenie o kosztach postępowania zażaleniowego pozostawił, zgodnie z art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i art. 394¹ § 3 k.p.c., sądowi, który wyda orzeczenie kończące postępowanie w sprawie.

[SOP]

[ł.n]

